

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу Кондрасій Л. А.
за темою «Науково-практичне обґрунтування критеріїв оцінки
якості молока-сировини з урахуванням вимог законодавства ЄС»,
поданої до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 26.004.14 у
Національному університеті біоресурсів і природокористування України
на здобуття наукового ступеня кандидата ветеринарних наук за
спеціальністю 16.00.09 «Ветеринарно-санітарна експертиза».**

Актуальність теми досліджень. Полягає в необхідності розробки наукового обґрунтування впровадження в умовах України основ міжнародної системи глобального забезпечення населення безпечними та якісними продуктами харчування та програми «Єдине здоров'я» з урахуванням вимог законодавства ЄС.

У загальному комплексі проблем забезпечення продовольчої безпеки особливе місце займає виробництво безпечної та якісної продукції агропромислового комплексу: від поля – до столу. Досягнення цих показників можливе за умов: по-перше – дотримання нормативно-правової бази виробництва і реалізації безпечних і якісних продуктів харчування; по-друге – системного виробничого та державного контролю харчових продуктів.

На жаль, на першому етапі впровадження системи професійного контролю якості та безпечності виробництва продуктів харчування на урядовому рівні була порушена апробована та існуюча система державного контролю виробництва безпечної та якісної продукції. В цих умовах розпочала свою науково-дослідну роботу Людмила Андріївна Кондрасій за спрямуванням науково-практичного обґрунтування критеріїв оцінки якості молока-сировини з урахуванням вимог законодавства ЄС.

З метою усунення цих недоречностей в квітні цього року набув чинності Закон України «Про державний контроль за дотриманням

законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин». Знято мораторій на державний контроль за виробництвом продуктів харчування. Відповідно до Закону зроблено акцент на ризик-орієнтований підхід до перевірок. Це положення Закону співзвучне з результатами досліджень автора дисертації. Дослідженнями критерії оцінки якості молока-сировини автор дисертаційної роботи опосередковано додала певний внесок у формування положення щодо визначення ступеню ризику для життя і здоров'я громадян і здоров'я продуктивних тварин, а також чистоти перевірок.

Враховуючи зазначене вважаю, що тема дисертаційної роботи має достатньо високу актуальність і науково-практичне та соціальне значення.

Виходячи з актуальності вирішуваних питань була сформована мета роботи, яка полягає у науковому обґрунтуванні критерій оцінки молока-сировини, на основі отриманих даних запропонувати способи контролю та заходи щодо поліпшення якості молока-сировини. Відповідно меті були поставлені для вирішення шість етапних завдань спрямованих на отримання результатів дослідження для розробки рекомендацій щодо заходів контролю безпечності та якості молока-сировини, а також контролю ферм щодо належної гігієни виробництва молока-сировини.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження проведені відповідно програми яка виконана в Національному університеті біоресурсів і природокористування України «Зміни якісних показників молока-сировини за використанням цитратних форм мікроелементів (номер державної реєстрації 0116U008076, 2016–2017 рр.).

Наукова новизна і практична цінність роботи. Новизна роботи полягає у науковому обґрунтуванні критеріїв оцінки та мінливості якісних характеристик молока-сировини в залежності від біотичних та абіотичних факторів. Доведено можливість здійснення гармонізації двоетапного виробництва якісного молока-сировини. Результати аналітичних досліджень слугували базовою основою розробки способу оцінки гігієни отримання

молока за показниками його якості (отримано патент України на корисну модель), а також методичних рекомендацій щодо контролю гігієнічних вимог отримання безпечного та якісного молока, співавтором яких є дисертант. Вперше розроблені методичні підходи щодо використання мікроелементів у наноформі з метою поліпшення якості молока.

Практичне значення одержаних результатів досліджень полягає у:

– по-перше, у наближенні виробництва молока в Україні з урахуванням вимог ЄС та активізації діяльності ветеринарної медицини, а також виробників молока та молочних продуктів у реалізації України Міжнародної програми щодо забезпечення населення безпечними та якісними продуктами харчування та програми «Єдине здоров'я».

– по-друге – у розробці принципів щодо забезпечення захисту здоров'я та інтересів споживачів молочної продукції, які базуються на детальному аналізі ризиків і повній відповідальності виробників, можливості відстеження якісних характеристик молока-сировини на усіх стадіях виробництва.

– по-третє – розробці алгоритму впровадження належної практики молочного фермерства та системи моніторингу якості молока-сировини за показниками кількості мезофільних-аеробних і факультативних анаеробних мікроорганізмів і соматичних клітин, а також акту контролю ферм щодо належної ферм щодо належної гігієни виробництва молока-сировини.

Окремої уваги наукової та практичної ветеринарної медицини заслуговують результати вивчення впливу на організм корів і якісні характеристики молока-сировини парантерального введення тваринам мікроелементного препарату гермакап.

Ступінь обґрунтованості і достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації забезпечується коректною послідовністю оцінки результатів проведених аналітичних і експериментальних досліджень, з

визначенням математичних критеріїв достовірності отриманих даних – коефіцієнти варіації та кореляції, однофакторного дисперсійного аналізу. Об'єктивність, наукова новизна та практичне значення отриманих досліджень також підтверджується оцінками отриманих на наукових конференціях і ознайомленні наукової та практичної громадськості через публікації в яких висвітлені основні положення результатів досліджень.

Кондрасій Л. А. винесла на обговорення та оцінку результати своїх досліджень на щорічні засідання Вченої ради факультету ветеринарної медицини НУБіП, міжнародних, а також однієї науково-практичної та навчально-методичній конференції з міжнародною участю.

За матеріалами опубліковано 14 наукових праць, у т.ч. – 3 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, по одній статті у зарубіжному науковому виданні та іншому науковому виданні України, 4-х тезах наукових доповідей, одних методичних рекомендаціях та патенті України на корисну модель.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що наукова і практична громад кість широко ознайомена з науковими здобутками автора дисертації, а основні наукові положення, висновки і рекомендації сформовані у дисертації є обґрунтовані та достовірні.

Оцінка змісту та оформлення дисертації. Матеріали дисертаційної роботи оформлені відповідно діючим вимогам. Структура дисертації вміщує анотацію на українській та англійській мовах, список опублікованих праць за темою дисертації, вступну частину та чотири розділи.

В першому розділі «Огляд літератури» – результати аналітичних узагальнень матеріалів публікацій за темою дисертації в лаконічній формі подані за спрямуваннями: критерії оцінки та гармонізації практик виробництва молока-сировини в Україні і законодавством ЄС; фактори, що впливають на показники якості молока корів і способи їх поліпшення. Прикінцевим текстом цього розділу є узагальнення результатів аналітичних досліджень матеріалів публікацій.

У розділі 2 «Матеріали та методи досліджень» наведена інформація щодо методології побудови трьохетапних досліджень: оцінка показників якості молока-сировини, отриманого в різних гігієнічних умовах; впровадження належної практики молочного фермерства; поліпшення показників якості молока-сировини та розробка моніторингу показників якості молока. Об'єктами досліджень були: молоко, відповідні нормативні документи України та країн ЄС, корови, мікроелементи цитатної форми – Zn і Ge. Для виконання поставлених завдань автор провела теоретичні обґрунтування та експерименти, використавши сучасні та класичні методи досліджень: клінічний, мікробіологічний, гематологічний, біохімічний, аналітичний.

Аналізуючи *результати власних досліджень* автор дисертаційної роботи (Розділ 3) приходимо до висновку, що досліді виконано цілеспрямовано та раціонально. Достатньо логічно представлений аналіз результатів досліджень, що дало змогу автору зробити відповідні висновки та пропозиції

Матеріали представлені в цьому розділі поділяються на дві частини: перша – оцінка якості та гармонізації гігієнічних вимог виробництва молока-сировини в Україні із відповідним законодавством Європейського Союзу; друга – науково-практичне обґрунтування використання мікроелементів цитратної форми для підвищення якості молока-сировини та профілактики захворювань вимені корів.

За результатами власних досліджень дисертантка: сформулювала науково-обґрунтований підхід до запровадження належної практики молочного фермерства в умовах вітчизняного розвитку скотарства; розробила алгоритм гармонізації гігієнічних вимог виробництва молока із законодавством ЄС; запропонувала удосконалену систему моніторингу показників якості молока-сировини з використанням обчислення середнього геометричного значення показників МАФАНМ і вмісту соматичних клітин у продукті.

Автор роботи перша серед науковців провела комплексну оцінку впливу на якість молока-сировини мікроелементного препарату гермакап і економічно оцінила цей захід.

Четвертий розділ дисертаційної роботи. В ньому автор узагальнює результати власних досліджень у порівнянні з даними публікацій, що дозволило зробити відповідні висновки та методичні рекомендації.

Висновки та рекомендації побудовані на основі матеріалів власних досліджень.

Зміст автореферату відображає основні положення дисертації. У дисертації та авторефераті вступна частина, висновки та пропозиції виробництву ідентичні.

Додатки до дисертаційної роботи вміщують: Список опублікованих праць за темою дисертації; акт зразок контролю форми щодо належної гігієни виробництва молока-сировини; перелік 21 нормативно-правових актів.

При рецензуванні матеріалів – роботу оцінено позитивно, але виявлені певні недоліки та виникла потреба зробити зауваження, побажання та поставити запитання дисертанту:

1. В текстовій частині зустрічаються граматичні та стилістичні недоречності та невдалі вислови: «здоров'я крив» (с. 26, абз 2), «Білки молока як тваринні білки» (с. 34).

2. На сторінці 71 (абз. 1) вказано: «На фермах де виявлено невідповідності виконання окремих гігієнічних вимог не виявлено тенденції до одночасного підвищення чи зниження значень показників кількості МАФАНМ та соматичних клітин. Проте згідно рис. 3.2 виявлено, що показник КМАФАНМ типово для молока-сировини кожної ферми має максимальні значення у літній період (від 27 до 30 %) та мінімальні взимку (від 19 до 21 %). Натомість значення показника кількості соматичних клітин лише восени, для більшості ферм має максимальні значення на рівні 26–27 %». Виникає питання: чому на одні і тіж показники якості молока не впливає

невиконання окремих гігієнічних вимог, а впливає пора року? Який чинник, на Вашу думку, сприяє збільшенню показника МАФАНМ у літній період, а соматичних клітин – в осінній?

3. У назві табл. 3.13 є недоречності – «Небезпечні фактори отримання безпечного та якісного молока-сировини на молочнотоварній фермі».

4. На сторінці 90 автор зазначає, що «Надмірний вміст шкідливих газів, неналежна вентиляція, освітлення та відсутність інсоляції тварин призводить до гіподинамії...». На нашу думку використання в цьому реченні терміну «гіподинамія» є недоречним. Охарактеризуйте значення цього терміну та означте фактори які обумовлюють гіподинамічні явища у тварин.

5. В роботі відсутні результати досліджень які є підставою для твердження «Отже, гермакап може бути застосований у якості засобу поліпшення показників якості молока-сировини, *але лише* для ферм, які досягли функціонування належної практики молочного фермерства» (с.135).

6. Некоректно сформульовано текст другої частини висновку 5 «...а критеріями оцінки якості молока-сировини із ферм, де виявлені невідповідності виконання окремих гігієнічних вимог є належне виконання гігієнічних вимог і дослідження показників, визначених згідно чинного національного стандарту України».

Загальний висновок про дисертаційну роботу. Автором роботи проведені аналітичні та експериментальні дослідження на снові яких отримано нові наукові знання, розроблені та реалізовані наукові положення щодо обґрунтування критеріїв оцінки та способів поліпшення якості молока-сировини, що сприятиме гармонізації практики молочного скотарства в Україні.

Відзначені зауваження та недоліки не стосуються основних наукових положень, які винесені дисертантом на публічний захист.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Кондрасій Людмили Андріївни «Науково-практичне обґрунтування критеріїв оцінки якості молока-сировини з урахуванням вимог законодавства ЄС» є завершеною науковою працею, яка за актуальністю, науково-методичним рівнем проведених досліджень, науковою новизною, теоретичною та практичною значимістю відповідає вимогам «Порядку про присудження наукових ступенів» (постанова Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р., № 567), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата ветеринарних наук за спеціальністю 16.00.09 «Ветеринарно-санітарна експертиза».

**Офіційний опонент,
кандидат ветеринарних наук, доцент
кафедри ветеринарно-санітарної експертизи
та судової ветеринарної медицини
Харківської державної
зооветеринарної академії**

Л. В. Бусол

Підпис доцента Л. В. Бусол засвідчує.
Начальник відділу кадрів ХДЗВА

І. М. Москаленко